

اول جولای 2015

داکتر سید عبدالله کاظم

محمد داؤد خان - یکی از بنیان گذاران "جنبش عدم انسلاک"

(این نوشته در سه قسمت تقدیم علاقمندان میگردد: قسمت اول - تطور روابط خارجی افغانستان، قسمت دوم: نگاهی عمومی به "جنبش عدم انسلاک"، قسمت سوم - افغانستان و جنبش عدم انسلاک)

(قسمت دوم)

نگاهی عمومی درباره "جنبش عدم انسلاک"

اگرچه جنبش عدم انسلاک در اولین کنفرانس کشورهای غیرمنسلک منعقد بلگراد (یوگوسلاوی سابق) در سال 1961 تشکیل شد، اما مفکوره اصلی آن به سالهای بعد از جنگ عمومی دوم برمیگردد. برای اولین بار این اصطلاح را "رادا کرشنان" یکی از سیاسیون هند در بیانیه خود در مجمع عمومی ملل متحد در سال 1953 بکار برد و اما سوابق موضوع بیانگر آنست که وقتی رهبران جنبش آزادی هند در "کنفرانس روابط آسیا" (The Asian Relations Conference) در ماه مارچ 1947 در دهلی جمع کردند، جواهر لعل نهرو که بعداً به حیث اولین صدراعظم هند آزاد چند ماه بعد از آن تاریخ تعیین گردید، طی سخنرانی خود در آن کنفرانس گفت: مدت‌ها قبل ما آسیائی‌ها در محاکم و ادارت غربی مراجعه میکردیم. این داستان اکنون به گذشته‌ها تعلق دارد. ما پیشنهاد میکنیم که باید به پاهای خود بیایستیم و همکاری کنیم با دیگرانی که آماده همکاری با ما استند. ما در نظر نداریم طوری با مسائل برخورد کنیم که دیگران کردند... کشورهای آسیا دیگر نمیتوانند در گرو دیگران باشند، آنها هم نظراند که پالیسی‌های خود را در امور جهانی داشته باشند.

نهرو درباره خطرات جدیدی که جهان را تهدید میکرد، افزود: غرب ما را بسوی جنگ‌ها و اختلافات متعدد کشانیده و حتی حالا پس از یک جنگ ویرانگر، سخنانی راجع به جنگ‌ها در عصر اتوم شنیده میشود که بر سر ما خواهد آمد. در این عصر اتوم آسیا باید بصورت مؤثر جهت بقای صلح اقدام کند.

کنفرانس "باندونگ" :

در سالهای اخیر 1940 کشورهای غربی پیمان نظامی "ناتو" را اساس گذاشتند و در اوایل سالهای 1950 به تشکیل پیمانهای نظامی (پیمان بغداد بعداً سنتو و پیمان سیاتو) در آسیا شروع کردند. جنگ سرد در تمام دنیا موجب بروز کشمکش‌ها و اختلافات گردید. در این حال هند همراه با چین "پنج اصل" همزیستی مسالمت آمیز را ارائه و درج مقدمه یک توافقنامه بین آن دو کشور ساختند که در سال 1954 به امضا رسید.

د پانو شمیره: له 1 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پاروالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرولو مخکي په خیر و لولۍ

پنج اصل فوق عبارت اند از:

- 1 - احترام متقابل به تمامیت ارضی و حاکمیت کشور های یکدیگر،
- 2 - اجتناب از اعمال زور در برابر یکدیگر،
- 3 - عدم مداخله در امور داخلی یکدیگر،
- 4 - عدالت و رعایت منافع یکدیگر و
- 5 - همزیستی مسالمت آمیز.

این پنج اصل در واقع انگیزه اصلی ایجاد "جنبش عدم انسلاک" گردید و بسیاری از رهبران آگاه که در اوایل سالهای 1950 در آسیا تازه سر بلند کرده بودند، خواهان اتحاد کشورهای آسیائی و افریقائی شدند تا بتوانند در پایان دادن استعمار و امپریالیزم و همچنان حفظ کشورهای خود از برخوردهای ناشی از جنگ سرد اقدام مشترک نمایند.

در اواخر سپتمبر 1953 صدراعظم های سریلانکا، هند، اندونیزیا، برما و پاکستان در شهر "بوگور- کولمبو" یک کنفرانس مقدماتی را دائر کردند تا برای کنفرانس "باندونگ" آماده گی گیرند. در همین موقع پاکستان که آماده شمول در پیمان نظامی سنتو بود، خواست تا به اشتراک سیلون، اندونیزیا و برما یک مانور نظامی مشترک را براه اندازد، هند در برابر اینکار عکس العمل نشان داد و درصدد آن شد تا توجه یک تعداد کشورهای آسیائی و افریقائی را به لزوم یک گردهمائی جلب کند تا از شمول در همچو پیمان های نظامی دوری جویند.

در سال 1955 احمد سوکارنو رئیس جمهور اندونیزی کنفرانس کشورهای آسیائی را در "باندونگ" از تاریخ 17 تا 24 اپریل دعوت کرد که در آن 29 کشور آسیائی و افریقائی اشتراک کردند. در بین این رهبران جواهر لعل نهرو صدراعظم هند، چوین لای صدراعظم چین، جمال عبدالناصر صدراعظم و بعداً رئیس جمهور مصر از همه بیشتر نقش داشتند. همچنان یک تعداد کشورهاییکه عضو پیمان نظامی به رهبری امریکا بودند یعنی پاکستان، ایران، عراق، فلپاین، ترکیه، تایلند در این کنفرانس نیز سهم گرفتند و در اعلامیه مشترک که به اکثریت آرا تأیید شد، اعضای کنفرانس به وضاحت حمایت خود را از اصول اساسی عدم انسلاک بیان داشتند. کنفرانس باندونگ یک قدم بسیار مهم در تاریخ جنبش عدم انسلاک محسوب میشود که در آن کنفرانس بزرگ با حضور بسا از کشورهای آسیائی و افریقائی نیمی از نفوس جهان نمایندگی میکرد.

اصول ده گانه مصوبه کنفرانس باندونگ از اینقرار است:

- 1 - احترام به اساسات حقوق بشر و اهداف و اصول مندرج منشور ملل متحد،
- 2 - احترام به تمامیت ارضی و حاکمیت ملی همه ملل،
- 3 - شناسائی جنبش های آزادیبخش ملی،
- 4 - شناسائی مساوات بین تمام نژادها و مساوات بین همه ملل اعم از خورد و بزرگ،
- 5 - دوری از مداخله در امور داخلی یک کشور دیگر،
- 6 - احترام به حقوق هر ملت برای دفاع از خود بطور منفرد یا جمعی برطبق منشور ملل متحد،
- 7 - اجتناب از هر نوع تهدید به زور یا استفاده از قوه بر علیه تمامیت ارضی یا استقلال سیاسی هر کشور دیگر،
- 8 - حل تمام اختلافات بین المللی از طرق صلح جویانه برطبق منشور ملل متحد،
- 9 - تقویه علایق متقابل و همکاری باهمی و
- 10 - احترام به عدالت و مکلفیت های بین المللی.

د پانو شمیره: له 2 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزی بڼې پاروالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولۍ

کنفرانس "بلگراد" :

از اواسط سالهای 1950 رهبران بعضی از کشورهای غیر منسلک در تلاش تدویر یک کنفرانس بزرگتر بودند. در دسامبر 1960 در نشست سالانه مجمع عمومی ملل متحد 17 کشور تازه به استقلال رسیده عضویت آن سازمان را کسب کردند و موضوع پایان دادن به دوره استعمار و استقلال کشورهای مستعمره یکی از مباحث حاد در آن اجلاس گردید که در بیانیه های نهر، جمال ناصر، تیتو و نیکروما (رئیس جمهور گانا) انعکاس جدی داشت. آنها تصمیم گرفتند تا کنفرانس سران کشورهای غیرمنسلک را برای اولین بار در سال بعد در بلگراد دائر نمایند. کنفرانس از تاریخ 1 تا 6 سپتمبر 1961 به شمول سران 25 کشور که عضویت کامل جنبش عدم انسلاک را در باندونگ کسب کرده بودند، برگزار شد که کشورهای ذیل شامل آن بودند:

افغانستان، الجزایر (با آنکه در آنوقت هنوز به استقلال نرسیده بود)، برما (حالا میانمار)، کمبودیا، سریلانکا، جمهوری کانگو، کیوبا، قبرس، حبشه (ایتیوپیا)، گانا، گینی، هند، اندونیزیا، عراق (در آنوقت از عضویت در پیمان سنتو بیرون شده بود)، لبنان، مالی، مراکش، نیپال، عربستان سعودی، سومالیا، سودان، تونس، جمهوری متحده عرب (متشکل از مصر و سوریه)، یمن و یوگوسلاویا.

در آن موقع که بین شوروی و امریکا بر سر موضوع کیوبا اختلاف شدید ایجاد شده بود، کنفرانس بلگراد در دستور کار خود بیشتر به موضوع صلح در جهان عطف توجه کرد و به اصل "همزیستی مسالمت آمیز" تأکید نمود که یگانه راه اجتناب از جنگ است و در این زمینه نامه ها به خروسچف صدراعظم شوروی و جان کندی رئیس جمهور امریکا ارسال داشت. کنفرانس همچنان تأکید کرد که باید به استمرار استعمار (کلونیالیزم)، استثمار و استعمار جدید در جهان پایان داده شود. سران دول عضو در این کنفرانس اهداف اساسی جنبش را نیز مورد غور قرار دادند، از جمله: پایان دادن به استعمار و استثمار، تقویه مبنای صلح و امنیت در جهان، خلع سلاح، ایجاد یک نظم جدید اقتصادی بین المللی، ختم نژادپرستی و تحقیر نژادی و پایان دادن به استعمار اطلاعاتی (معلوماتی).

قابل ذکر است که از آن تاریخ به بعد کنفرانس سران کشورهای غیرمنسلک 17 بار در شهرهای ذیل دائر گردیده است: بلگراد (سپتمبر 1961)، قاهره (اکتوبر 1964)، لوساکا - زمبیا (سپتمبر 1970)، الجزایر (سپتمبر 1973)، کولمبو - سریلانکا (اگست 1976)، هاوانا (سپتمبر 1979)، دهلی (مارچ 1983)، هراری - زمباوی (سپتمبر 1986)، بلگراد (سپتمبر 1989)، جاگارتا (سپتمبر 1992)، کارتاگنا - کولمبیا (اکتوبر 1995)، دوربان - افریقای جنوبی (سپتمبر 1998)، کوالالمپور - مالیزیا (فیرووری 2003)، هاوانا (سپتمبر 2006)، شام الشیخ - مصر (جولای 2009)، تهران (اگست 2012) و آخرین آن در نظر است در کاراکاس - وینزویلا در سال 2015 دائر شود. اکنون تعداد کشورهای عضو این جنبش به 137 کشور میرسد که از جمله 120 کشور عضو دائمی و 17 کشور دیگر حیثیت ناظر را دارا اند.

ختم جنگ سرد در حقیقت آبی بود که بر گرمی فضای جنبش ریخته شد و در دهمین اجلاس سران در جاگارتا (1992) این موضوع و آینده جنبش مورد بحث قرار گرفت و گفته شد که با وجود پایان یافتن جنگ سرد هنوز هم حفظ صلح و امنیت برای جهان یک مسئله مهم است، زیرا بروز اختلافات، خشونت ها، ظلم و اشغال قوای بیگانه، مداخله در امور داخلی دولتها، پالیسی ها برتری و فوقیت، اختلافات اتنیک و قومی، اختلافات دینی، اشکال جدید برتری نژادی، ملیگرایی تنگ نظرانه، همه در مجموع میتوانند خطرات و موانع را در برابر اصل همزیستی مسالمت آمیز بین دولتها و مردم جهان به وجود آورند که موجب از هم پاشیدن دولتها و اجتماعات خواهند شد. از اینرو جنبش عدم انسلاک وظیفه

د پانو شمیره: له 3 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنیزی بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرو لمخې په څیر و لولئ

دارد تا در شکل دهی نظام جدید جهانی که فارغ از جنگ، فقر، عدم تفاهم و بیعدالتی باشد، اقدام کند و تلاش گردد تا کشورهای جهان با تمام تفاوتها ی فرهنگی و سیستمهای اجتماعی از همسوئی و قبول یکدیگر کار گیرند.

به این اساس در کنفرانس جاگارتا (1992) یک تحول مهم در اهداف جنبش عدم انسلاک به وجود آمد که متمم با اهداف قبلی در زمان جنگ سرد بود. همچنان در این کنفرانس به پدیده جدید ناشی از ختم جنگ سرد یعنی "یک قطبی شدن قدرت" اشاره شد، تا بدانوسیله از تلاش برای "تغییر رژیم" ها از طریق نفوذ قدرت قطبی جلوگیری بعمل آید. در کنفرانس سران جنبش منعقد هوانا (2006) تأکید شد که در ایجاد یک نظم جهانی مبتنی بر رعایت قوانین بین المللی و منشور ملل متحد جهت تقویه "اشتراک همگانی" (Multilateralism) سعی گردد و از "یکه تازی" (Unilateralism) اجتناب بعمل آید و فیصله کردند تا:

1 - هیچ دولت یا گروهی از دولتها حق ندارند در امور داخلی دولتهای دیگر مستقیم یا غیر مستقیم بنابر هر دلیلی مداخله کنند،

2 - تلاش برای تغییر رژیم مردود است،

3 - حمایت از تروریزم به حیث یک عامل جدی بر هم زنده در صلح و امنیت بین المللی بهر شکل، بهر وسیله، توسط هرکس، در هر جا و به هر هدف که باشد، مردود است. در اینجا نباید مبارزات قانونی مردم زیر استعمار را در برابر نفوذ بیگانه و اشغال خارجی و همچنان حق تعیین سرنوشت و آزادی ملی را با تروریزم یکسان دانست.

درباره تعریف رسمی و دقیق "جنبش عدم انسلاک" (Non-Aligned Movement) و تفاوت آن با "بیطرفی" (Neutralism) و مجزا ساختن این دو اصطلاح از همدیگر باید گفت که تا هنوز یک تعریف مشخص جنبش دقیقاً بیان نشده است. دانشمندان و سیاسیون هریک کوشیده اند تعاریفی را ارائه دارند، ولی هیچیک آنها دربرگیرنده همه مشخصات جنبش بوده نمیتواند و دلایل آنست که اهداف جنبش در طول زمان تغییر کرده است: در وقت جنگ سرد بیشتر متمرکز در صلح جهانی و موضوع همزیستی مسالمت آمیز بود و بعداً با ختم جنگ سرد تدریجاً به موضوعات جاری جهان از جمله مبارزه علیه تروریزم و سائر مسائل که فوقاً ذکر شد، عطف توجه صورت گرفت. بطور مختصر میتوان گفت که بیطرفی با اشکال مختلف آن (بیطرفی غیرفعال، بیطرفی منفی، بیطرفی فعال) بیشتر بر مبنای تصمیم هر کشور بصورت مستقل استوار است، درحالیکه جنبش عدم انسلاک تصامیم جمعی کشورهای عضو را برای رویدست گرفتن یک "پلاتفورم مشترک" در برابر معضلات جهانی احتوا میکند.

(معلومات فوق فشرده ای از منابع ذیل است: 1- مقاله: "کنفرانس روابط آسیا" (The Asian Relations Conference)، سایت: "جنبش عدم انسلاک در زمان جنگ سرد" (Non-Aligned Movement during the Cold War Period) ; 2 - "جنبش عدم انسلاک": دائرة المعارف آزاد "ویکی پیدیا" (Wikipedia, the free encyclopedia) 3 - واکمن، داکتر محمد امین: "افغانستان، ناپلینتوب او ستر خواکونه"، مترجم از انگلیسی: سرمحقق نصرالله سوبمن منگل، پشاور، (1382) (پایان قسمت دوم)

(ادامه دارد)

د پانو شمیره: له 4 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په څیر و لولئ